

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ
ΑΡΧΑΙΟΥ. ΚΙΘΑΡΙΣΤΟΥ

I

ΚΑΙ οἱ ἀρχαῖοι ἐγνώριζον ὅπως οἱ σύγχρονοὶ μας τὰς καλλιτεχνικὰς περιοδείας «*tournees artistiques*» τῶν ἐπαξίως ἢ μὴ φημιζομένων ἐπὶ δραματικῇ ἢ μουσικῇ τέχνῃ.

Οἱ ραψῶδοι πρῶτοι ἔδωσαν τὸ παράδειγμα μεταβαίνοντες περὶ ἀπὸ πόλεως καὶ κόμης εἰς κόμην καὶ πόλιν καὶ κοιμώμενοι ἄλλοτε εἰς καλύβην καὶ ἄλλοτε εἰς ἀνάκτορον. Ἦσαν ὀλιγαρκεῖς καὶ ἠὲ χαριστοῦντο μὲ μικρὰ πράγματα, μολονότι ἔπρεπε νὰ τραφοῦν ὄχι μόνον αὐτοὶ ἀλλὰ καὶ αἱ δύο Μοῦσαι τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, αἵτινες ὡς ἀδελφαὶ Σιαμαῖαι, κολημέναι πλαγίως ἐκ τῶν πλευρῶν, ἦσαν ἀχώριστοι τῶν ραψῶδῶν σύντροφοι.

Κατόπιν ἀνεφάνησαν οἱ σοφισταὶ καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἐκ τῆς ρητορικῆς ἀποζώντων. Οὗτοι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἔκαμνον τὰς ἐπιδείξεις τῶν «*confèrances*» ἐπὶ πληρωμῇ, ὡς σχοινοβάται τῆς λογικῆς καὶ τῆς πειθοῦς διδάσκαλοι, μέγα φρονούντες καὶ μὲ τὰς μεγάλας ἀξιώσεις τῶν ἐπιβαλλόμενοι εἰς τὸ δημόσιον.

Ἡ ξυνωρὶς τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, ἦτο ρακένδυτος ὅπως καὶ οἱ ραψῶδοι. Ἡ ρητορικὴ ὅμως, ἀγέρωχος καὶ καλλωπίστρια, ἠθέλε νὰ ζῆ μὲ πολυτέλειαν καὶ τρυφήν. Αὐτὴ, ἀφοῦ ἐξήτησε καὶ ἔλαβε τὸν λόγον, τὸν ἐκράτησεν ἢ ἀθεόφοβη, ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ κωλυσιεργίας κοινοβουλευτικῆς, ἐπὶ ὀκτῶ ὀλοκλήρους αἰῶνας ἀπὸ τοῦ 450 π. Χ. ἕως 350 μ. Χ. καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ἐπὶ τέλους βραχνῇ καὶ ἐξηντλημένῃ τὸν παρεχώρησεν εἰς τοὺς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων τέκνα ἤκιστα πατρῴζοντα εἶνε οἱ σύγχρονοι ἱεροκλήρυκες. Τὰ κηρύγματα τῶν τελευταίων διέφερον ἀπὸ τῶν ἐπιδείξεων οὐσιωδῶς κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐγίνοντο ἄνευ πληρωμῆς ἀλλὰ καὶ ἄνευ θορύβου καὶ χειροκροτημάτων· ὅπου δὲ τὰ χειροκροτήματα καὶ ὁ θόρυβος ἀπαγορεύονται, ἐκεῖ δὲν εἰσέρχεται ὁ λαϊκὸς ἐνθουσιασμός, καὶ ὅπου λείπει ὁ ἐνθουσιασμός, ἐκεῖ χασμῶνται καὶ νυστάζουν.

Κατὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν περιοδείαν ἐτελέσθη δι' ἐπιτυχῶς ἐγχειρίσεως ὁ χωρισμὸς τῆς ποιήσεως ἀπὸ τῆς μουσικῆς ὁ ἐπιτρέψας τὴν ἀνεξάρτητον ἀνάπτυξιν ἀμφοτέρων. Ἐνεκα τούτου ἀνεδείχθησαν ἠθοποιοὶ καὶ μουσικοὶ ἕξοχοι, οἵτινες διωργάνου καλλιτεχνικὰς περιοδείας ἀμιλλώμενοι πρὸς τοὺς πλανοδίου ρήτορας εἰς τὴν συλλογὴν ἀργυρίου καὶ ἐπευφημιῶν. Πᾶσα ἄφιξις διασήμεου καλλιτέχνου ἢ ρήτορος προεκάλει πυρετὸν πανηγύρεως ἐν τῇ πόλει καὶ συνέρρεον οἱ χάσκοντες εἰς τὰ θέατρα ἀπαραλλάκτως, ὅπως καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν, ὅταν μᾶς ἐπισκέπτονται ἐπίσημοι ἐξ Εὐρώπης σκηνικοὶ καὶ μουσικοὶ τεχνῖται.

Πόσον ὅμως περιέργως φαίνεται ἡ διὰ τῶν αἰώνων ἐξέλιξις τῶν καλλιτεχνῶν τούτων. Ὁ Δημόδοκος, τυφλὸς ραψφδός, ψάλλει τὰ κλέα ἀνδρῶν τε θεῶν τε ἀρκούμενος εἰς ὀλίγα ψυχία τῆς τραπέξης τῶν φιλοξενούντων, καὶ ὁ Ὅμηρος, ἐπίσης τυφλός, ἀντὶ ὀλίγου ἄρτου ἀντιδωρεῖ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα δύο ἐποποιίας ἀθανάτους. Τουναντίον οἱ μεταγενέστεροι μουσικοὶ, ἀνοικτομμάται μὲ τὸ παραπάνω, ἐκλαμβάνουν **τυφλοὺς** τοὺς κατοίκους τῶν πόλεων ὅσας τιμοῦν δι' ἐπισκέψεως κατὰ τὰς περιοδείας των, τοὺς φορολογοῦν ἐν ὀνόματι τῆς τέχνης, καὶ τοὺς ἐπαινοῦν ἢ κακολογοῦν ἀναλόγως τῶν εἰσπράξεων.

Βοηθούσης τῆς κενοδοξίας, ἣτις φουσκώνει πᾶν ὅ,τι κενὸν ὑπάρχει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, πάντες προθύμως φορολογοῦνται, οἱ μὲν διὰ τὰ ἀκούσουν τὸν καλλιτέχνην, οἱ δὲ περισσότεροι διὰ τὰ ἀκουσθῶν ὅτι τὸν ἤκουσαν. Οἱ ὀλιγώτερον ἐπιδεικτικοὶ εἰς αἰσθητικὰς ἀπολαύσεις τοῦ ὠραίου εἶνε οἱ τακτικώτεροι θαμῶνες τῶν ἐκτάκτων τούτων παραστάσεων, δι' ἃς καὶ πληρώνουν γενναίωτερον.

II

Ἐκ τῶν ὀλίγων λέξεων τοῦ Στράβωνος (14.2.2.) δύναται τις νὰ παραστήσῃ ἐν ἐπεισόδιον καλλιτεχνικῆς περιοδείας τοῦ κιθαριστοῦ Στρατονίκου ἄξιον ἀναγραφῆς.

Οὗτος ἀκμάσας κατὰ τὸν Ἰὸν αἰῶνα π. Χ. περιάγων τὴν κιθάραν τοῦ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἐπεσκέφθη ἐν ἐποχῇ φθινοπώρου τὴν Καῦνον, παρὰ τὴν πόλιν τῆς Καρίας, κειμένην ἀντικρὺ τῆς Ρόδου. Ἡ πόλις εἶχεν ἐλεεινὸν κλίμα. Ἀνυπόφορα καύματα τὸ θέρος καὶ πυρετοὶ ἐλώδεις ἐμάστιζον τοὺς κατοίκους, οἵτινες δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶχον νοσηρὰν καὶ ὠχρὰν τὴν ὄψιν.

Ὁ Στρατόνικος δὲν ἦτο μόνον μουσικὸς ἀλλὰ καὶ λόγιος, ὡς πᾶς Ἕλλην πεπαιδευμένος τῆς ἐποχῆς του, καὶ ἐγνώριζεν ἀπ' ἕξω ὅλον τὸν Ὅμηρον.

Ἐν τούτοις μὲ ὄλην τὴν διπλὴν ιδιότητα μουσικοῦ καὶ λογιῶν δὲν ἐστερεῖτο εὐφυΐας. Ἡ τρίτη αὕτη ιδιότης, ἡ ἀπαραίτητος διὰ τὴν μόρφωσιν ἐνὸς καλλιτέχνου, ἀποτελεῖ τὸ τρίτον πρόσωπον τῆς καλλιτεχνικῆς **τριάδος**, ὅπου ἐπίσης τὸ **πνεῦμα** εἶνε τὸ βεβαιοῦν τοῦ λόγου καὶ τῆς μουσικῆς τὸ ἀσφαλές. Τὸ πνεῦμα

παρεντιθέμενον δὲν ἀφίρει νὰ κολλήσουν μεταξύ των ἡ μουσικὴ καὶ ἡ λογιότης, αἱ ὁποῖαι ἐν ἐλλείψει ἐκείνου, μοιραίως συνέλκονται καὶ συγκολλῶνται καὶ ἐξουδετεροῦν ἀλλήλας. Τόσον ὀρθῶς ἀντελήφθη τὸ πρᾶγμα ὁ λαός, ὥστε ἔπλασεν ἀκριβῶς δι' αὐτοὺς ἐν σύνθετον ὄνομα **μουσικολογιώτατος** πλήρης εἰρωνείας καὶ χλεύης. Τὸ προσκολλᾶ δὲ ἰδίως εἰς ἐκείνους τοὺς μουσικούς, ὅσοι καυχώμενοι διὰ τὰ δάκτυλα ἢ τὴν φωνὴν των θεωροῦν αὐτὰ πολυτιμότερα καὶ τὰ θέτουν ὑψηλότερον τοῦ πνεύματος των. Ἄλλ' ὅστις ἔχει πνεῦμα, δὲν τὸ θέτει ποτὲ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἀπέναντι τῶν σωματικῶν χαρισμάτων.

Καὶ ὅμως εἰς τὴν εὐφυΐαν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν τέχνην χρεωστοῦν οἱ καλλιτέχναι τὴν διάσωσιν τοῦ ὀνόματός των ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ τῆς λήθης, ὅπου ἀναρίθμητοι ἐξ αὐτῶν ἔρχονται καὶ ἐκπνέουν τόσον φυσικά, ὅσον ἐκπνέουν εἰς τὸν ἀέρα τὰ ἀκουστικά κύματα τῆς μελωδίας ποῦ ἔψαλαν.

Ἀπόδειξιν τούτου μᾶς παρέχει ὁ Στρατόνικος μὲ τὴν μνησθεῖσαν καλλιτεχνικὴν του περιουσίαν, συμβᾶσαν ὡς εἴρηται ἐν ἐποχῇ φθινοπωρινῇ. Κατὰ τὰς δοθείσας ἐν τῷ θεάτρῳ παραστάσεις, ὅπου ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Καίνου προσήρχοντο θαυμάζοντες καὶ χειροκροτοῦντες, παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως τὴν ὠχρότητα τῶν θεατῶν, εἰς δὲ τοὺς περιπάτους ἔβλεπεν ἐπίσης ὅλους σχεδὸν τοὺς διαβάτας ὠχρούς καὶ καχεκτικούς. Ἐν στιγμῇ εὐθύμου διαχύσεως εἰς ἐρώτησίν τινα, ἥτις μονοτόνως καὶ τώρα ὅπως τὸ πάλαι ἐπαναλαμβάνεται πρὸς ὅλους τοὺς περιουσίαντας καλλιτέχναις, ἐὰν ἦναι δηλαδὴ εὐχαριστημένους ἀπὸ τὴν περιουσίαν του, ἀπήντησεν: — Εἶμαι πάρα πολὺ εὐχαριστημένος· δὲν εἰμπορῶ μάλιστα νὰ ἀποκρύψω τὴν ἀνακάλυψίν μου ὅτι διὰ τοὺς κατοίκους ἐδῶ φαίνεται γράφας ὁ Ὀμηρος τὸν περίφημον στίχον του:

« *Οἴη περ φύλλων γενεή, τοιήδε καὶ ἀνδρῶν* ».

Τὸ σκῶμμα ἦτο λεπτότατον, ἀλλὰ καὶ οἱ εὐαίσθητοι Καίνιοι ἦσαν ἔξυπνοι, καὶ ὅταν τὸ ἤκουσαν διαδιδόμενον μὲ τὴν ταχύτητα τῆς κακολογίας, ἀμέσως ὄμιλος ἐκ τῶν ὠχρότερον νέων μετέβη νὰ ζητήσῃ ἐξηγήσεις παρὰ τοῦ κιθαριστοῦ, ὅστις ἐτόλμησε τόσον δηκτικῶς νὰ παραβάλλῃ τοὺς πολίτας μὲ τὰ **κίτρινα φύλλα τοῦ φθινοπώρου** καὶ νὰ χλευάσῃ ἐμμέσως καὶ δυσφημῆσῃ τὴν πόλιν ὡς νοσηρὰν.

Συναντοῦν τὸν καλλιτέχνην οἱ φιλότιμοι νέοι εἰς τὸν περίπατον, τὸν πλησιάζουν καὶ μὲ θυμόν, ὅστις προσεπάθει ἀλλὰ δὲν κατώρθωνε νὰ πορφυρώσῃ τὰς ὠχράς των παρεΐας οὔτε τὰ πανιασμένα των χεῖλη, ἀποτεινόνται πρὸς αὐτὸν ὀμιλοῦντες ὅλοι συγχρόνως καὶ ζητοῦν ἱκανοποίησιν ἐπιμένοντες ν' ἀνακαλέσῃ τὴν προσβλητικὴν του παρομοίωσιν.

— Ἀκούσατέ με, ἄνδρες Καίνιοι, ἀπαντᾶ μὲ τὸν γλυκύτερον τόνον τῆς φωνῆς του καὶ χωρὶς νὰ τὰ χάσῃ ὁ Στρατόνικος· Πῶς θὰ ἐτόλμων νὰ ὀνομάσω νοσηρὰν τὴν πόλιν σας, ὅταν βλέπω ὅτι ἐδῶ καὶ οἱ νεκροὶ περιπατοῦν, ὀμιλοῦν καὶ θυμῶνον μάλιστα;

Τί συνέβη κατόπιν, σιωπᾶ ὁ Στράβων ὁ διασώσας ἡμῖν τὸ θρυλούμενον αὐτὸ κατὰ τοὺς χρόνους του ἀνέκδοτον. Ἀλλὰ δυνάμεθα, νομίζω, μετὰ τινος βεβαιότητος νὰ εικάσωμεν ὅτι θὰ ἐγέλασαν οἱ νεκροφανεῖς πολῖται. Δὲν ὑπάρχει ἰσχυρότερον τοῦ γέλωτος ὄπλον πρὸς ἀφοπλισμὸν τῆς ὀργῆς. Καὶ εἰάν ἡ ἀναιμική φιλοτιμία τῶν Καυνίων ἐξήφθη, διὰ νὰ σβύσῃ ἡ ἔξαψις, ἤρκεσε βέβαια καὶ ἐν λεπτὸν φύσημα εὐφυολογίας.

III

Χάρις εἰς τὴν κλιμακωτὴν αὐτὴν εὐφυολογίαν, ἣτις μαρτυρεῖ ὅτι ὁ κιθαριστὴς δὲν ἦτο συνήθης κανταδόρος οὔτε μουσικολογιώτατος, ἀλλ' εἶχε συνειθισμένα τὰ δάκτυλά του νὰ παίζουν καὶ τὰς χορδὰς τοῦ πνεύματος, ἐσώθη ἐκ τῆς λήθης τὸ ὄνομα καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς Καύνου.

Τὴν πόλιν αὐτὴν, τῆς ὁποίας οὔτε τὰ ἐρείπια ἐφείσθη ὁ χρόνος, δις μνημονεῦει ἡ Ἱστορία, πρῶτον διὰ τὰ ὀνομαστὰ ξηρὰ σῦκα τῆς τῆς Καυναῖα καλούμενα, καὶ δεύτερον διὰ τὸν περιφημὸν τῆς ζωγράφου σύγχρονον καὶ ἐφάμιλλον τοῦ Ἀπελλοῦ τὸν Πρωτογένη, περὶ τοῦ ὁποίου διηγοῦνται ὅτι, ἀπελπισθεὶς νὰ εἰκονίσῃ ὡς ἠθέλε τὸν ἀφρὸν εἰς τὸ στόμα τοῦ τρέχοντος θηρευτικοῦ κυνός, ἔρριψε μὲ θυμὸν ἐπὶ τῆς εἰκόνης τὸν σπόγγον, καὶ ἐπέτυχε διὰ τῆς τύχης ὅ,τι δὲν κατώρθωσε διὰ τῆς τέχνης. Ἀλλ' οὔτε ὁ Πρωτογένης οὔτε τὰ σῦκα, τούτέστιν οὔτε ἡ τέχνη οὔτε ἡ γαστριμαργία ἦσαν ἱκαναὶ νὰ διαφημίσουν μίαν πόλιν, ὅσον τὸ πνεῦμα ἐνὸς περιοδεύοντος καλλιτέχνου, τοῦ ὁποίου τὸ εὐφρὲς σκῶμμα, ἀφ' οὗ ἔκαμε τὸν γῦρον τοῦ παλαιοῦ, ἐξακολουθεῖ νὰ κάμνῃ καὶ τὸν γῦρον τοῦ νέου κόσμου.

Ἐν Κων/λει, 1907.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ
Δικηγόρος

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

ΛΑΜΠΟΚΟΠΟΥΝ οἱ οὐρανοὶ διαμάντια στολισμένοι
Μοιάζουν δολόλαμπρο γαδὸ μὰ ἔρ'μο, σιωπηλό·
Οἱ ἀγγέλοι στέκοννε βουβοὶ μὲ σταυρωμένο τὸ φτερό...
Κάποιοι τρανό, ὑπερκόσμο, τὸ Σύμπαν περριμένει!...

Κ' ἔξαφρα θεία χαρμονὴ στὸ ἄπειρο σκορπιέται,
Κουφαναηχοῦν φτερουγισμοὶ καὶ μελωδία μυστικὴ...
Σ' ἕνα φίλι ἀπέραντο σμίγουνε γῆ καὶ οὐρανοί,
Παντοῦ ἀγάπη, φῶς, χαρὰ... Ὁ Ἰησοῦς γεννιέται!...

ΑἴΜ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ